

groeles 30 JAOR

Een uitgave van de Stichting **Groeles** | september 2010 | jaargang 30 | nr. 3

groeles

www.groeles.nl

175 jaar Koninklijke Harmonie van Gronsveld

gruelles

Een uitgave van de Stichting **Gruelles** | september 2010 | jaargang 30 | nr. 3

Bij de voorpagina: 1976. Concoursreceptie Harmonie.

Bij de titelpagina: 2010. Jubileumreceptie 175 jaar Harmonie.

Rectificatie

In de rubriek 'foto' van ons vorige nummer, pagina 54, linkerfoto: Lies Lacroix moet zijn Jeanne Claessens.

© Copyright Stichting Gruelles - www.gruelles.nl

Abonnementenadministratie: Brikkenoven 1, 6247 BG Gronsveld. Tel. 043 - 408 3288. *Secretariaat:* Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 043 - 408 2880.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 13,50 over te maken op Rabobank rek.nr. 11.75.15.000 of ING 2535375 t.n.v. Stichting Gruelles. Losse nummers € 4,-.

VOORWOORD

We horen het de ouderen onder ons wel eens zeggen: "Vreuger wäor 't bëter!" Met vroeger wordt dan zo'n vijftig, zestig jaar geleden bedoeld. Voor de huidige ouderen de tijd dat zij voor het eerst op stap gingen, bijvoorbeeld met een kermis. Hoe ging zo'n kermis er dan toen aan toe? Oordeel zelf of het er in de loop der jaren anders, beter of slechter op is geworden. Kermiszondag anno 1956 in een gemiddeld gezin: 's morgens vroeg uiteraard naar de Mis. 's Middags kwamen ooms en tantes op bezoek om koffie te drinken. Uiteraard hoorde daar 'vlaoj' bij. Met een beetje geluk kreeg je een kwartje voor 'op de muülekes'.

Tegenwoordig hoor ik mensen wel beweren dat de kermis niets meer voorstelt. Misschien zijn we verwend, want in de jaren vijftig moest je het hiermee doen: een draaimolen, een slingermolen, schommels(!) en een schietkraam. Het Europapark is beter uitgerust (mits er geen baldadige jongeren huishouden). Om drie uur waren er de 'Hots-bots-knotsraces' in het Broek. Met auto's werd, niet al te voorzichtig, over de weilanden gescheurd. De auto die het langst bleef lopen, won de race.

Met de woorden 'spanning' en 'sensatie' werd het spektakel in de krant aangekondigd. Deze races werden overigens niet elk jaar georganiseerd. En dan tegen vijf uur was het bal. 'Bal' in de oorspronkelijke betekenis van het woord: een 'groot dansfeest'. In alle zalen van Gronsveld werd bal gehouden: bié Ternêt, bié Zjang Mingels, ién d'n Hermeniézaol en bié Èudem. De meisjes met hun 'petticoat', de jongens met 'kervat'. Alle meiden zaten in de balzaal langs de kant in spanning af te wachten of ze ten dans gevraagd zouden worden. De jongens stonden schuchter bij elkaar te 'drèise'. En dan begon het orkest te spelen,

zoals 'De Teddy's', een van de toporkesten uit de regio in die tijd. En dan mocht er gedanst worden. En gedanst werd er. Af en toe een pilsje, dat kostte toen 35 cent, en dan weer 'quick-quick-

slow'. Om elf uur was het bal ten einde, de cafés sloten om middernacht. Veel jongeren van nu vertrekken dan pas. Ach, tijden veranderen...

Hoe de kermis er in het jaar 2010 uitziet, bepalen wij, als dorpsgenoten, natuurlijk vooral zelf. Misschien heeft u nog een braakliggend weiland ter beschikking? Een oude auto is nog wel tevoorschijn te halen.

September was wederom een drukke maand. In samenwerking met de Koninklijke Harmonie, de St.-Maartensgroep en het Tamboer- en Klaroenkorps (voor Polen) werd op 4 en 5 september voor de derde keer het Klokke Roeland Parkfeest georganiseerd. Iets anders van opzet dan de vorige edities, maar daarom niet minder gezellig. Op 13 september stond Grueles, samen met re-enactmentgroep Red Horse, stil bij de bevrijding van Gronsveld 66 jaar geleden. Helaas kon het monument van de gesneuvelde soldaat Gargenes, dat begin dit jaar door vandalen werd vernield, niet op tijd teruggeplaatst

worden. Onze bevrijding werd toch op gepaste wijze herdacht. Laten we hopen dat zowel de soldaat als de grenedeer onder in het dorp in de toekomst gespaard zullen blijven van vandalisme. Het derde weekend hadden Haj en Trenêt feest, en nu is het kermis. Veel kermis- en leesplezier.

Maarten Heijnen

TRENÊT & HAJ...

...KRIËGE GÈIN GENÔG DEVAAN

DIALECT

De hermenie

Wie v'r joonk wäore
woûw v'r oûch gèn bié de sjöttery.
Es dy begôs te eksersere,
daan rammelde ôs pry.

Pa zaag: E gewër dèit eleng mer paaf
en kënt eleng mer dat.
Meh op 'n instremeent huurs te
of ste sjpats of verdreet hebs gehad.

Loor mer oonder de perséssie,
es de aachterwach sjut,
nao de keu, dy versjikke zich toch.
Meh es de hermenie sjpèult, begènne ze te
byze, mêt de sjtuts ién de loch.

Es v'r op de kèrkfer sjoèn,
vuur de doeje te herdeenke,
zeen ich d'n havven tiéd geng noet mie,
doerdats myng oûge begènne te bleenke.

Daan deenk ich aon dy van de hermenie,
die wat nog gèn wolle, meh ze röste hié.
Vëus, de Roes, Pa, Bèr, Frans en Hellemie,
hön gaans lëve wäore ze debié.

Es bekaans aal gedoën ès,
(ich been gèinen hêllige wie d'r wêt),
meh wörd op 't ènd nog 'nne vaderons gebèjd,
daan deenk ich aon dy en bèj ich mêt.
Es vuur oonder d'n offergaank

sjpuüle vëur op de koer,
been ich gruutsj es de sjötte
achter ôs òm loûpe, èin en aal oer.

't Ès allemaol plechtig,
de huurs gèine hooste of kalle,
want de hermenie sjpèult "Judex",
de instremeente sjalle.

Es aal dan aafgeloûpen ès en vuur goèn nao
boete vuur ôs weer op te sjtelle,
zuuste mennigèin z'nne nëusdook wegdûije
en sjtèit ekerèin zich get te vertelle.

De huurs dan hié en dao:
"De hermenie sjpèulde weer sjoen,
ze hebben 't weer good gedoën."
Wat zoûw v'r toch môtten doén,
es ôs hermenie neet mie zoûw besjtoèn?

Jacques Heijnen

De wespndieven van het Savelsbos

“De wespndieven van het Savelsbos”, het zou zo maar de titel van een spannend verhaal kunnen zijn van Jacques Vriens. Helaas, het betreft slechts een beschrijving van een markante roofvogelsoort die het Savelsbos ziet als een ideale plek om te broeden. En dit fenomeen is op zich toch weer spannend te noemen, want de wespndief is in West-Europa beslist niet algemeen voorkomend. Nederland telt 500 tot 650 broedparen, Limburg 60 tot 80, zo wordt geschat. De marge binnen deze schatting is zo groot omdat de aanwezigheid van een zeker broedgeval moeilijk is vast te stellen. Je hebt echt een flinke portie geluk nodig om een nest van de wespndief te vinden. Daarnaast is het niet zeker dat wespndieven elk jaar tot broeden overgaan. Is er onvoldoende voedselaanbod, dan slaan ze gewoon een jaar over en moet je maar afwachten of ze het volgende jaar weer op hun oude stek terugkeren.

De wespndief is dus een roofvogel en hij behoort tot de familie van de sperwerachtigen. Hij lijkt echter nog het meest op de buizerd en wordt daar ook vaak mee verward. Er zijn enkele opvallende kenmerken die tijdens de vlucht voor de aandachtige waarnemer meteen duidelijk maken of we met een buizerd of met een wespndief van doen hebben. Zo heeft een

buizerd een volledig gebandeerde staart, met 10 tot 12 donkere banden. De staart van de wespndief heeft een brede zwarte eindband en slechts 2 dwarsbanden. Ook de vleugels van de wespndief hebben een zwarte eindband en vooral de zwarte toppen van de slagpennen contrasteren flink met de wit en grijs gestreepte ondervleugels. Bovendien houdt de wespndief de vleugels altijd zo goed als plat, tot en met de slagpennen toe. Bij de buizerd staan de vleugels tijdens de zweefvlucht altijd iets omhoog, waarbij de slagpennen sterk naar boven doorbuigen. De wespndief is een pure zomergast. Hij overwintert in Afrika, ten zuiden van de Sahara. Eind april kunnen de eerste exemplaren weer worden waargenomen, maar de meeste vogels keren pas de tweede helft van mei terug in de broedgebieden. Zeker is het niet, maar het vermoeden bestaat dat ze paren vormen voor het leven en dat ze steeds terugkeren naar hetzelfde bos. Vast staat dat ze niet per se afhankelijk zijn van het oude vertrouwde nest. Ze maken soms wel gebruik van het oude nest maar ze bouwen net zo goed een ander nest uit bijvoorbeeld een oud kraaiennest. Het relatief kleine nest ligt altijd, zo is mijn ervaring, bijzonder goed verborgen. Ze bekleden het tevens met verse bladeren zodat het vanaf de bodem niet of nauwelijks waarneembaar is. Die ene keer dat ik het nest van de wespndief in het Savelsbos heb weten te vinden, lag dit verborgen in een kluwen van takken, en was bovendien volledig begroeid met klimop. Dit nest is

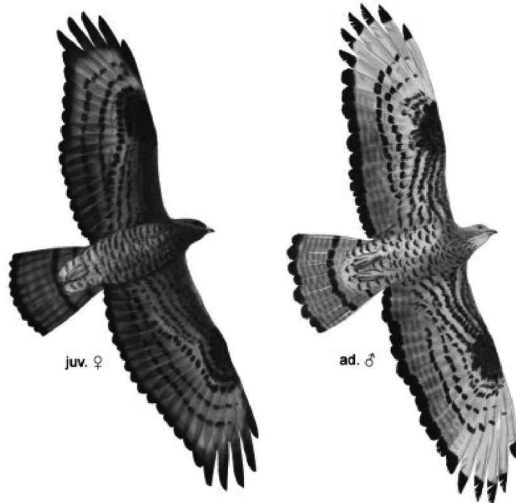
Natuur

met enkele tussenpozen door de wespendienven meerdere jaren gebruikt. Ik kwam er al snel achter dat het weinig zin had om bij het nest te gaan posten in de hoop zo het broedproces en het opgroeien van de jongen beter te kunnen volgen. Slechts één keer heb ik een oudervogel zien aanvliegen, maar die maakte meteen rechtsomkeer. Daarna vond ik het verstandiger om op geruime afstand van het nest, zelfs buiten het bos, de nestboom in de gaten te houden en van daaruit de bewegingen van de wespendienven te volgen. Op die manier heb ik een paar keer een wespendienf met bijen- of wespenraat in de klauwen zien aanvliegen. Het bewijs dat er sprake is van een broedpaar! Op die manier van waarnemen kun je ook met enig geluk de ratelende roep horen die ze maken bij de aflossing op het nest. Die roep is te vergelijken met het geluid van een stuk karton dat tussen de spaken van een snel draaiend fietswiel wordt gestoken. Soms roepen ze ook tijdens de vlucht. Ze maken een hoger en zangeriger geluid dan het miauwen van de buizerd.

Wespendienven zijn niet bijzonder productief. Behalve dat ze wel eens een broedseizoen overslaan, legt het vrouwtje maar één of twee eieren, uiterst zelden drie. Beide ouders broeden om beurten de eieren gedurende 35 dagen uit. Vanaf het moment dat de eieren zijn uitgekomen, verlaat het vrouwtje het nest niet meer totdat de jongen minstens twee á drie weken oud zijn. Het mannetje voorziet dan het vrouw-

tje en de jongen van voedsel. Zoals de naam van de soort al doet vermoeden is deze een echte voedselspecialist. Wespen, maar ook bijen, hommels en hoornaars staan op het menu en dan vooral het eiwitrijke broed van deze insecten. Feilloos weten ze de insecten-nesten op te sporen. Vermoedelijk volgen ze daarbij de insecten tijdens hun vlucht naar het nest. Ze deinzen bij het blootleggen van het nest niet terug voor stekende wespen of bijen. Hun kop bevat tot op de snavelbasis heel veel veertjes, waardoor ze van een extra beschermende laag tegen de steken zijn voorzien. Ook de poten zijn verder bevederd dan die van andere roofvogels. De nesten die tot driekwart meter diep in de grond zitten, zijn niet veilig voor de wespendienf. Voorzien van sterke graafpoten en met een aangepaste snavel met spleetvormige neusgaten zodat hij minder aarde binnen krijgt, is hij in staat de nesten binnen korte tijd bloot te leggen. Hij scheurt dan delen ter grootte van een vierkante decimeter van de raat af en vliegt daarmee naar het nest. Tijdens de broedtijd is een opgegraven wespennest een van de weinige sporen die op de aanwezigheid van wespendienven duidt. Voor het overige zijn deze vogels bijzonder "netjes". Ze maken rondom de nestboom geen rommel. In tegenstelling tot andere roofvogels bevuilen de jonge wespendienven niet de omgeving van de nestboom met hun uitwerpselen. Hun ontlasting is ook anders. De poep van de jongen van bijvoorbeeld buizerd en havik bevat veel

kalk en wordt over de nestrand weggespoten. Na verloop van tijd kleurt de omgeving wit en valt het nest sneller op. Het menu van de wespddieven bevat nauwelijks kalk. De uitwerpselen zijn minder wit en vaster van substantie. Ze poepen gewoon in het nest en de oudervogels voorzien het nest wellicht daarom steeds van nieuwe verse groene takken. Mede daardoor zijn ze moeilijk te traceren. Op het menu staan ook wel kleine vogels, vogeleieren en kuikens. Ze vangen ook kikkers, hagedissen en muizen maar het voedsel bestaat voor het overgrote deel toch uit wesp- en bijenbroed.

Vanaf 2002 ben ik de stand van de wespddieven in het Savelsbos gaan volgen. Tot dat jaar werden ze wel vaker tijdens de zomermaanden gesignaleerd, maar er was nooit een broedgeval vastgesteld. Na aanleiding van een waarneming in 2002 van Jean Vliegen werd de aandacht voor de wespddief gewekt. Jean liet weten dat hij regelmatig in het weiland achter zijn huis aan de Wyjert een wespddief zag, op de grond zoekend en gravend naar wespbroed. Samen met Pim van de Weerdt zijn we op onderzoek uitgegaan en we vonden een uitgegraven wespennest. Het nest was nog gedeeltelijk intact en de wespen waren druk doende dit weer te herstellen. De volgende dagen hebben we enkele keren in de namiddag gepost en de terugkomst van de wespddief kunnen vaststellen. Eenmaal hebben we de vogel zien opstijgen met raat in de klauwen en met de verrekijker konden we zien in welke richting hij vloog. Daarbij viel op dat de vogel niet meteen in de gekozen richting wegvloog maar eerst tot op grote hoogte omhoog schroefde. Op kaart heb ik vervolgens in rechte lijn de vliegroute ingetekend en ik kwam zo tot de conclusie dat het nest ergens in de buurt van de Dommel moest zijn. Bij de eerste de beste keer dat ik aan de achterzijde van het toen nog aanwezige pompstation van WML ben gaan posten, had ik geluk. Er kwam een wespddief, met raat, aanvliegen die aan de bosrand het bos indook op de plek waar ik later de nestboom ontdekte.

Natuur

In de jaren die daarop volgden heb ik geleerd dat het weinig nut heeft om veel energie te steken in het zoeken naar het nest van de wespennest. Er is enorm veel tijd mee gemoeid en de kans op succes is vanwege de verborgen en geheimzinnige leefwijze uiterst klein. Ook die paar keer dat ik ervan overtuigd ben dat gebruik is gemaakt van het nest uit 2002 heb ik dat niet met 100% zekerheid kunnen vaststellen. De diverse waarnemingen en aanvliegroutes duiden wel in die richting. Zinvoller is om vanaf half augustus de bosranden en het kleinschalige agrarisch gebied tussen bos en de dorpen Gronsveld en Rijckholt in de gaten te houden. De oudervogels zijn dan bijzonder actief in het zoeken naar prooi en de kans is groot dat ze dan samen met de jonge vogels op jacht gaan. De schuwheid is dan verdwenen en luidruchtig als ze dan zijn verraden ze hun aanwezigheid. Het is dan ook mogelijk om het aantal jongen te tellen. De jongen zijn gemakkelijk van de ouders te onderscheiden. Ze zijn bruiner en forser van gestalte. Ze zijn goed doorvoed en beschikken dus over de nodige reserves. Die hebben ze ook wel nodig want, na zo'n dag of vijftien worden ze door de ouders aan hun lot overgelaten. De ouders gaan dan al op trek naar het overwinteringsgebied in Afrika. De jongen gaan pas op trek nadat ze voldoende goed kunnen vliegen om het lange traject aan te kunnen. Eind september, begin oktober zijn de dan toch echt het land uit. De jongen verblijven daarna de eerste twee, drie of soms wel vijf levensjaren in

Afrika, om dan pas weer tijdens de zomer als paartje naar deze streken terug te keren. Vaak niet om te broeden maar, zo wordt vermoed, om een geschikt gebied uit te zoeken en het terrein te verkennen om op latere leeftijd met succes aan het broedproces deel te nemen. Deze langlevende soort kan zich dat kennelijk permitteren.

In het Savelsbos zijn in 2002 twee jonge wespennesten waargenomen. In de zomer van 2003 is geen enkele waarneming gedaan en er werden later in dat jaar ook geen jongen gezien. Vreemd voor een jaar waarin de omstandigheden uitstekend waren. Warm voorjaarsweer staat vrijwel garant voor een goede wespennest.

In 2004 en 2005 werden ze weer vaker gezien en beide jaren leverden twee jongen op. 2006 was een topper! Een zachte maand april, gevolgd door een warme maand mei zorgden voor uitstekende omstandigheden voor de wespennest. De daaropvolgende warme zomer zorgde voor de rest. Het resultaat was dat ik in de tweede helft van augustus van dat jaar twee dagen achter elkaar getraakteerd werd op vijf wespennesten. In de weilanden achter het klooster in Rijckholt werden drie pas uitgevlogen jongen door de ouders begeleid op hun eerste vluchten. De natte zomer van 2007 leverde slechts twee waarnemingen op en waarschijnlijk zijn de vogels niet tot broeden overgegaan.

Elders in Nederland werd hetzelfde vastgesteld en viel het op dat wespddieven al heel vroeg op trek zijn gegaan. Het beeld over 2008 was niet anders. Geen waarnemingen, geen jongen. In 2009, na een stil voorjaar, is in de zomer één waarneming gedaan van een wespddief met wespenraat in de klauwen. Verder niets. Op 11 oktober bleek toch een jonge wespddief aanwezig te zijn in de Dommel. Was dit een jonge vogel van het Savelsbos of een toevallige, late passant? We zullen het nooit met zekerheid weten.

Dit jaar is het weer zoals je hoopt dat het elk jaar is. Diverse waarnemingen van overvliegende, draaiende, roepende en foeragerende wespddieven. Ook weer in het weiland bij Jean Vliegen. Kennelijk hebben de wespddieven een voorliefde voor weilanden waar paarden lopen, of liever, wespen hebben een voorliefde voor weilanden waar paarden lopen en de wespddieven volgen dan vanzelf. De wespddief blijft dus niet alleen trouw aan de eenmaal gekozen broedlocatie maar ook aan de voedselplekken in het biotoop. De laatste waarneming van een jagend exemplaar dateert nu (15 augustus) van 14 augustus. Jongen zijn nog niet vastgesteld. Verwacht wordt wel dat die de komende weken van zich laten horen. Dat wordt dus toch nog even spannend.

Hub. Reumers

FOTO

1960. Grote Bronk

Tamboer- en klaroenkorps.

Zittend v.l.n.r. Goswin Smeets, Albert Hayen, Jean van Caldenborgh, Jo Peters, Jean Devue, Pierre Frambach, Hub Peeters, Pierre Smeets, Jean Huls, Jef Hayen.

Staan v.l.n.r. Archiel Peters, ?, ?, Chel van Caldenborgh, Gerard Inde Braek, Julien Hayen, Nic Hoogenboom, Lambert Hacquier en Math van Thoor.

Herriemenie. 26 en 27 juni 2010

Foto

GEZIËN

Een drive-inwoning is de naam van het soort woning zoals afgebeeld in ons vorige nummer. Rijksweg 111 en de twee hiernaast gelegen woningen zijn de enige van dit type in Gronsveld. Ze staan op de plaats waar vroeger Pierreke Rëks woonde. Pierreke kweekte groenteplantten. Een 'beroep' dat al lang niet meer in de bakken van het arbeidsbureau voorkomt. Een bijzonder leuk artikel over deze bekende vrijgezel kun je lezen in het septemбернаummer van de 6e jaargang van Grueles.

Els Aerts en Lambert Miessen kochten het huis 111 toen het nog in de ruwbouw stond, bouwden het in eigen beheer verder af en wonen er sinds 1979.

Els en Lambert hebben elkaar leren kennen voor carnaval, op het kappersbal "In den Ouden Vogelstruys" te Maastricht en op 28 juli 1969 zijn ze getrouwd in Heer en gaan inwonen bij

de moeder van Els. Tien jaar later kwamen ze in Gronsveld wonen.

Ze kregen twee dochters: Manon en Nadine. Els en Lambert denken met plezier terug aan de tijd dat ze regelmatig hun toenmalige burens Bèr en Ria Smets bezochten en er samen een 'dröpke' dronken.

Als je zo door hun huis wordt rondgeleid heb je het idee dat je in een klein museum terecht bent gekomen. Alle wanden zijn behangen met schilderijen, op doek, paneeltjes, etsen en aquarellen. Verder beelden van hout, steen en brons op sokkels, op kasten en op de grond. Elk stuk met zijn eigen verhaal.

Lambert was al op jonge leeftijd gefascineerd door kunst. Op vijftienjarige leeftijd stond hij al bij kunstschilder Petrus Wolfs op de stoep met 400 gulden die hij had gespaard, met de bedoeling een schilderij van Wolfs te kopen. Wolfs nam het jochie niet serieus en wees hem aanvankelijk de deur. Later werden zij toch goede vrienden en is een oudere Lambert toch nog aan diverse schilderijen van Petrus gekomen.

Buiten gaat de rondleiding verder. Diverse tuinhuisjes op verschillende plateaus sieren de tuin. Op de daken van deze tuinhuisjes zijn de oude leien gebruikt van de "Awwe Stiene" in Maastricht. Toen deze voormalige kerk enkele jaren geleden een nieuw dak kreeg, werden de oude leien weggedaan. Lambert wist voor een kleine partij een nieuwe bestemming te vinden.

Prachtige wegkruisen sieren de grasperken, en apart te vermelden zijn wel de verschillende soorten "rèinsjtejn" (grensstenen) die vroeger de grens aangaven tussen percelen. Els en Lambert hebben nooit spijt gehad van hun keuze voor Gronsveld en zullen er zolang mogelijk blijven wonen.

Zij die hun ogen goed de kost geven "bié 't waandele doér 't duerp" weten zeker waar de onderstaande foto gemaakt is.

Sjef Caris

Het openbaar lager onderwijs in Gronsveld

Aan de lagere school in Gronsveld wordt ruim vijftig jaar bijzonder onderwijs gegeven. De eerste officiële school in ons dorp was echter een openbare school en dat zou ruim honderd jaar zo blijven. De ontwikkeling van dat openbaar onderwijs ging in de praktijk vaak met veel problemen gepaard. Niet alle kinderen gingen naar school en al zeker niet het gehele jaar. Daarnaast moest het gemeentebestuur van Gronsveld herhaaldelijk worden aangesproken op zijn verantwoordelijkheid omdat de school niet aan de gestelde eisen voldeed.

Het onderwijs vóór de Franse Tijd (1794)

Algemeen

Tot het eind van de 18e eeuw stelde het onderwijs in de dorpen niet veel voor en was het vaak letterlijk en figuurlijk een rommeltje. Er waren geen schoolgebouwen, het onderwijs vond plaats in een leegstaande schuur, een kamer of in de keuken van de persoon die als schoolmeester fungeerde. Verlichting en verwarming ontbraken er meestal. De kinderen waren destijds niet ingedeeld in klassen of schooljaren. Er werd "hoofdelijk" onderwijs gegeven. Elk kind leerde in zijn eigen tempo. Ze kregen van de meester een opdracht en tweemaal per dag moesten ze bij zijn lessenaar komen, waar de

opdracht dan werd nagekeken of overhoord. De kinderen liepen en spraken er door elkaar heen, het was er dus erg rumoerig. Op de eenvoudige dorpscholen leerden de ze enkel lezen en schrijven. De ouders moesten hiervoor toch enkele stuivers per week aan de meester betalen.

Veel kinderen volgden geen of onregelmatig onderwijs omdat:

- er geen leerplicht was en veel ouders de noodzaak van onderwijs niet inzagen;
- tijdens de oogsttijd en andere drukke periodes in de landbouw, veel kinderen moesten meehelpen of op jongere broertjes en zusjes passen;
- in afgelegen plattelandsgebieden de toestand van de wegen en de afstand tot de school vaak belemmeringen vormden;
- de kwaliteit van het onderwijs slecht was;
- arme ouders de kosten niet konden betalen;
- veel kinderen vanaf 9 à 10 jaar van school werden gehaald, om te gaan werken en zo bij te dragen aan het gezinsinkomen.

Onderwijs vóór 1794 in Gronsveld

De parochie Gronsveld, waartoe ook Rijckholt behoorde, viel destijds onder het bisdom Luik en de bisschop had voorgeschreven dat er overal waar daar behoefte aan was, scholen opgericht moesten worden, ook voor kinderen waarvan de ouders dat niet konden betalen. Het onderwijs lag in de praktijk dus in handen van de pastoor. Het is daarom ook niet verwon-

derlijk dat het meestal de koster was, vaak zelf nauwelijks geschoold, die dit baantje er zo goed en zo kwaad als het ging bij deed.

Bekend is dat het in de 18e eeuw onder meer Engelbert van den Boorn en Joannes van den Boorn waren die de kinderen van Gronsveld, en wellicht ook die van Rijckholt, onderwezen. Laatstgenoemde was koster en burgemeester in Gronsveld, doch zijn gedrag vormde zeker geen goed voorbeeld voor de jeugd. Zo werd hij diverse keren betrappt toen hij met een "snaphaen" door het veld liep. Toen hij in 1780 weer eens door de jager van de graaf van Gronsveld werd betrappt en deze op hem toeliep om hem de "snaphaen" af te nemen, pakte hij de jager bij zijn hoofd en haren, wierp hem neer, nam hem het geweer af, sloeg en schopte hem en sleepte hem over de grond. De jager had een grote wond aan het hoofd en bloedde hevig aan hoofd, arm en handen.

Periode 1794 - 1828

De fundatie

De "behoefte" kinderen van Gronsveld-dorp verkeerden in een gunstige situatie. Zij konden vanaf begin 19e eeuw voor de kosten van het lager onderwijs een beroep doen op de revenuen van de "Fundatie der behoefte jonkheid van Gronsveld". Deze fundatie was afkomstig van een oud-inwoonster van Gronsveld: Anna Barbara Graven, gehuwd met Joannes Baptista

Loos, licentiaat in de medicijnen, woonachtig in Antwerpen. De familie Graven had in 1699 het pand gebouwd waarin later café "de Keizer" gevestigd was. Anna Barbara en haar man hadden in 1788 bij testament bepaald dat na hun dood de opbrengst van de verkoop van 20 bunder land, gelegen in Leefdaal (een dorp in Vlaams-Brabant), besteed zou worden aan educatie voor de behoeftige jonkheid (kinderen wier ouders minder dan 3 bunder onbelast eigendom bezaten) van Gronsveld, door hen te onderrichten in lezen, schrijven en de Roomse religie of om hun een ambacht te leren.

Omdat haar man na haar overlijden zijn testament had gewijzigd, resteerde in 1809, na een jarenlang proces met de erfgenamen, uiteindelijk een bedrag van 11.880,61 francs oftewel 5.613,08 gulden. De fundatie werd ondergebracht in een stichting, waarvan het beheer, zoals in haar testament bepaald, in handen was van de pastoor van Gronsveld en haar neef Christiaan van den Boorn, de latere burgemeester van Gronsveld. Het bedrag werd belegd in grond en leningen. Van de daaruit ontvangen pachten en renten werden tot in het begin van de 20e eeuw jaarlijks bedragen overgemaakt aan de gemeente, voor het onderwijs aan de armen. In de beginperiode was dat een bedrag van 250 gulden. In 1859 bepaalden de beheerders van de stichting dat er, overeenkomstig het testament, ook godsdienstles moest worden gegeven en dat een gedeelte van de

Historie

revenue van de fundatie hiervoor aangewend zou moeten worden. Onder de uitgaven van de stichting zien we dan ook betalingen voor het geven van onderwijs in de Christelijke leer, de aankoop van boeken voor de communicantjes en vergoedingen aan de kapelaan voor het geven van catechismusles.

De Franse Tijd (1794 - 1814)

Eind 1794 namen de Fransen bezit van ons gebied. Door hun komst veranderde er veel. Zo kwam een einde aan het graafschap Gronsveld. In plaats daarvan kwam na enige tijd de gemeente Gronsveld. Het gebied van die gemeente was gelijk aan dat van het graafschap, zodat buiten het dorp zelf ook de gehuchten Heugem, Eckelrade (voor zover niet tot de gemeente St.-Geertruid behorende) en Honthem er deel van uitmaakten. Het bestuur van de gemeente werd gevormd door een burgemeester (destijds "maire" genoemd), de wethouders (ook wel "assessoren" genoemd) en de gemeenteraad. De Fransen waren zich bewust van het grote belang van goed lager onderwijs voor kinderen. Eind januari 1797 werd de Franse Wet tot inrichting van het openbaar onderwijs hier van kracht. Het onderwijs was niet langer in handen van de pastoor, het werd een taak van de overheid.

De nieuwe wetten en besluiten in de Franse Tijd brachten in de praktijk echter weinig verbetering in de onderwijssituatie, omdat de overheid

in de loop der jaren de interesse voor het onderwijs aan de lagere scholen steeds meer verloor.

De Schoolwet

Na het vertrek van de Fransen in 1814 vormden het huidige Nederland en België, het Koninkrijk der Nederlanden, onder koning Willem I. Hij had veel aandacht voor het onderwijs en voerde in 1814 de Schoolwet in, die sinds 1806 al in de Noordelijke Nederlanden van kracht was. De doelstelling van deze wet was: democratisering en modernisering van het onderwijs, onder controle van de overheid. Er kwamen allerlei richtlijnen voor de bouw van scholen en het aanschaffen van schoolmeubilair. Er werden eisen gesteld aan de leerstof, de leermiddelen en de onderwijzers.

Om orde en rust te krijgen in de klas, werd een nieuw schoolsysteem ingevoerd. In plaats van "hoofdelijk" onderwijs moest de onderwijzer "klassikaal" les geven. De leerlingen werden daartoe in drie klassen verdeeld. De onderwijzer gaf gedurende een gedeelte van de dag aan één van de drie klassen les, terwijl de kinderen van de overige twee klassen voor zichzelf werkten. Er werd tevens een eerste serieuze poging gedaan de kwaliteit van de onderwijzers te verbeteren. Iedereen die onderwijzer wilde worden, moest voortaan een examen afleggen. Wanneer een school meer dan 70 leerlingen had, werd er een hulponderwijzer aangesteld

en bij meer dan 100 leerlingen werd er een tweede onderwijzer aangesteld.

Het toezicht op de toestand en de inrichting van de lagere scholen werd centraal geregeld. Schoolopzieners bezochten de scholen en brachten daarover schriftelijk rapport uit. Dit centralisme was een enorme breuk met het verleden. Het schortte echter aan maatschappelijk draagvlak voor het onderwijs.

Het openbaar onderwijs werd door de staat gefinancierd, het bijzonder onderwijs niet. Openbaar onderwijs is een vorm van onderwijs die door de overheid wordt opgericht, onderhouden en beheerd, zonder een bepaalde godsdienstige of anderszins levensbeschouwelijke grondslag. Bijzonder onderwijs wordt vanuit een bepaalde religieuze levensbeschouwing of onderwijskundige stroming ingericht.

Plannen voor bouw van een openbare school

Op 6 december 1817 schreef de gouverneur van Limburg een brief aan de gemeente Gronsveld, waarin hij inlichtingen vroeg over het lager onderwijs in de gemeente en waarbij hij verwees naar een recente circulaire over het bouwen en verbeteren van schoollokalen en onderwijzerswoningen.

Uit het verslag van de raadsvergadering van 23 maart 1818 blijkt dat het onderwijs voor de jeugd in Gronsveld al vele jaren was verwaarloosd en er geen eigen school was.

Op de gemeenterekeningen van de jaren 1813 tot 1818 kwamen alleen de kosten voor het onderwijs aan de behoeftige kinderen voor. Andere uitgaven, zoals voor een onderwijzer enz., werden door de gemeente niet gedaan. Het gemeentebestuur werd erop gewezen dat het noodzakelijk was dat er zo spoedig mogelijk een eigen school en onderwijzerswoning gebouwd werden. Gelet op de slechte financiële toestand van de gemeente zag men zich echter gedwongen dit plan uit te stellen tot het volgend jaar.

Ruim zeven jaar later, in 1825, bleek dat door problemen met de gemeenteontvanger, de lage opbrengst voor de gemeente bij de verdeling van het gemeentelijk broek enz., de financiële toestand van de gemeente er niet beter op was geworden. Omdat er ook nog geen geschikte plek was gevonden, had men de bouw nog steeds niet kunnen realiseren. Wél had men al geruime tijd een groot deel van de bouwmaterialen verzameld. De gouverneur drong nogmaals aan op een spoedige bouw van een school in Gronsveld, mede omdat óók de kinderen van Oost en Rijckholt voor hun onderwijs op deze school waren aangewezen, daar die gemeenten zelf niet in staat waren een eigen school in te richten.

Anderhalf jaar later, medio 1826, waren de benodigde gelden echter wél voorhanden en was er ook een geschikte plek gevonden, zodat

Historie

burgemeester Christiaan van den Boorn uitleg kon geven over het plan, bestek en begroting voor de bouw van een nieuw gebouw, waarin een schoollokaal, een woning voor de onderwijzer en een gemeentehuis waren ondergebracht.

Het gebouw, getekend door architect Goossen uit Wittem, zou in de kom van het dorp, langs de grote weg naar Battice (thans Rijksweg 64-66) komen te liggen. De burgemeester vond dat zonder uitstel met de bouw moest worden begonnen, zodat aan de wens van de inwoners, Gedeputeerde Staten en de koning kon worden tegemoetgekomen. De raad was het daar volledig mee eens. Nadat de bouw was aanbesteed voor 3.100 gulden, werd in 1827 gestart met de bouw van de eerste school met onderwijzerswoning in de gemeente Gronsveld.

Periode 1828 - 1883

De eerste openbare school in Gronsveld

Eind 1828 was de bouw voltooid en nadat een hoofdonderwijzer was aangesteld, kon de school in januari 1829 worden geopend. Het nieuwe gebouw zag er als volgt uit:

- Het gebouw had één ingang. Bij het betreden van het gebouw kwam men in een gang met links en rechts een deur.
- Het schoollokaal bevond zich in het onderste gedeelte van het gebouw, aan de linkerkant. Het was een rechthoekig vertrek met een lengte van 7,37 meter, een breedte van 7,12

meter en een hoogte van 2,80 meter. De vloer was 0,40 meter boven de begane grond. De oostelijke en westelijke zijmuren waren elk van twee glasramen voorzien, die zich op 0,75 meter boven de vloer bevonden en bijna tot aan het plafond reikten. Ieder kozijn had een hoogte van 2 meter, een breedte van 1,30 meter en bestond uit zes ramen, waarvan de twee bovenste tuimelramen waren. In het midden van het lokaal stond een kachel.

- In het rechter gedeelte bevond zich de onderwijzerswoning met bergplaats.
- In het bovenste gedeelte van het gebouw was het gemeentehuis gevestigd.

Vijftien jaar later, eind 1843, zou blijken dat het gebouw nogal gebreken vertoonde en niet van de beste materialen was gebouwd. Op de tweede verdieping ontbraken de zolders en de muren waren niet gepleisterd. De deuren en vensters waren niet zoals gepland van eikenhout, maar slechts van kastanjuhout gemaakt, zodat ze na enige tijd verrot waren en er door de gemeente urgente reparaties moesten worden uitgevoerd.

De eerste hoofdonderwijzer, Servaas Goessen

Toen de bouw bijna klaar was, ging de oproep voor een geschikte (hoofd)onderwijzer de deur uit. De arbeidsvoorwaarden:

- de onderwijzer zou vrij wonen (met tuin) genieten;
- het traktement bedroeg 120 gulden per jaar,

Historie

uit te betalen in vier delen;

- daarboven ontving hij de vast te stellen schoolgelden;
- de onderwijzer moest, gedeeltelijk uit de schoolgelden en gedeeltelijk uit een bijdrage van de gemeente, die 30 gulden bedroeg, in alle schoolbehoeften, zoals boeken, papier en gummen voorzien;
- de overige zaken betreffende het onderwijs en al hetgeen verder in de school nodig zou zijn, zou door een commissie onder leiding van de schoolopziener nader worden geregeld.

Kort daarop, ingaande 19 januari 1829, werd Servaas Goessen benoemd tot hoofdonderwijzer aan de eerste openbare school in de gemeente Gronsveld. Hij was op dat moment 26 jaar en ongehuwd. Servaas was geboren en getogen in Gronsveld. Zijn ouders waren Arnold Goessen en Catharina Bouchoms. Ze woonden onder in het dorp aan de grote weg. Servaas bezat de onderwijsbevoegdheid van de derde rang, dat wil zeggen dat hij in staat was om goed onderwijs te geven. Hij gaf les in de vakken lezen en schrijven van de "Vlaamse en Franse taal, rekenkunde, zedenkunde, aardrijkskunde en het overige naar goeddunken". Naast het jaarlijks traktement van de gemeente (120 gulden/254 francs), ontving Servaas een door de staat aan de gemeente toegekend jaarlijks traktement (ongeveer 150 francs) en van elke leerling ontving hij maandelijks schoolgeld (80/90 centimes). De armen en "mingegeoden"

kregen gratis onderwijs.

Dit laatste was als voorwaarde aan het traktement van de staat verbonden.

Na zijn benoeming verliet Servaas zijn ouderlijk huis en nam hij zijn intrek in de naast de school gelegen onderwijzerswoning. Hij bleef zijn verdere leven ongehuwd.

Na ruim 11 jaar nam Servaas met ingang van 1 april 1840 ontslag. Het moet een onverwachte ontslagname zijn geweest, want er was door de gemeente niet tijdig in zijn opvolging voorzien. Servaas verliet eind maart 1840 de gemeente Gronsveld om in Brussel te gaan wonen. Tijdens een van zijn bezoeken aan zijn geboortedorp begin 1864, kwam hij hier te overlijden. Uit zijn overlijdensakte blijkt dat hij in Saint Josse ten Noode (vlak bij Brussel) woonde en van beroep "controleur payeur der eerste klasse bij de Staatsspoorwegen in België" was. Wellicht dat die baan ook de reden van zijn ontslagname was geweest.

Schoolgaande kinderen

Door de bouw van de school en de aanstelling van een onderwijzer was een eind gekomen aan de slechte onderwijstoestand in de gemeente Gronsveld en kon in principe ieder kind uit de gemeente naar school. De praktijk was echter anders, lang niet ieder kind maakte gebruik van de geboden mogelijkheid. Er was geen schoolplicht en de hiervoor genoemde oorzaken voor het grote schoolverzuim bleven

ook ná de bouw grotendeels van toepassing. Voor de kinderen van de gehuchten Heugem, Eckelrade en Honthem vormden de afstand en de slechte toestand van de wegen, zeker in de wintermaanden, nog een extra obstakel. In 1832 bestond de gemeente Gronsveld uit circa 300 huishoudens met een totaal van ongeveer 1.400 inwoners (560 Gronsveld-dorp, 500 Heugem, 220 Eckelrade en 120 Honthem). Van het totaal aantal kinderen tussen 6 en 12 jaar (geschat op 200) bezochten gemiddeld slechts 53 kinderen (28 jongens en 25 meisjes) de school in Gronsveld. In 1833 bedroeg dat aantal gemiddeld 72 (43 jongens en 29 meisjes), in 1834 gemiddeld 75 (41 jongens en 34 meisjes) en in 1837 gemiddeld 56 (35 jongens en 21 meisjes). Er was een groot verschil tussen de zomer- en winterperioden. In de wintermaanden kwamen 2 à 3 maal zoveel kinderen naar school als in de zomer.

Hoofdonderwijzer Jan Duys

Door de onverwachte ontslagname van Servaas Goessen per 1 april 1840, kwam de gemeente Gronsveld geruime tijd zonder onderwijzer te zitten, waardoor veel kinderen verstoken waren van onderwijs. Veel inwoners van de gemeente, waaronder met name die van Heugem en Eckelrade, kwamen hiertegen in verzet. Om het probleem op te lossen werd in december 1840 door de raad besloten dat met spoed een nieuwe onderwijzer zou worden benoemd. De arbeidsvoorwaarden van de onderwijzer

werden aanmerkelijk verbeterd: hij ontving een vast jaarlijks traktement van 400 gulden en de opbrengst van de avondschool en de privélessen.

Om aan de bezwaren van Eckelrade en Heugem tegemoet te komen, werd jaarlijks uit de gemeentekas aan Eckelrade een bedrag van 15 gulden en aan Heugem een bedrag van 25 gulden betaald. Vanaf 1841 werd hiervan, zowel in Heugem als in Eckelrade, een hulpschool opgericht, waaraan tijdens de wintermaanden onderwijs werd gegeven. Los van deze regeling konden ze, tegen betaling van een maandelijks bijdrage van 20 cent per leerling, altijd in Gronsveld naar school komen.

Tevens werd aan de kinderen van andere gemeenten, zoals die van de gemeente Rijckholt, de mogelijkheid geboden in Gronsveld naar school te komen. Een en ander voor zover hun aantal niet nadelig was voor het onderwijs van de kinderen van Gronsveld. Hiervoor diende een maandelijks bijdrage van 50 cent per kind te worden betaald.

Een jaar na het ontslag van Servaas Goessen werd, mede op advies van de schoolopziener, ingaande 1 april 1841 Jan Duys, geboren 30 april 1808 in Deurne (NB), rooms-katholiek, als de nieuwe hoofdonderwijzer aan de openbare school in Gronsveld aangenomen. Hij was gehuwd met Matthia Gubbels, hun huwelijk was kinderloos.

Jan was op 30 juli 1828 door de Provinciale commissie van onderwijs in Noord-Brabant

Historie

geëxamineerd en onder de schoolonderwijzers van de derde rang opgenomen. Tevens mocht hij vanaf 1830 lesgeven in de Franse taal. Hij was voorheen studiemeester in Weert geweest. Alhoewel hij in januari 1842 al geruime tijd in functie was in Gronsveld, was hij nog steeds niet officieel geïnstalleerd, omdat de gouverneur zich nog niet had geconformeerd met zijn benoeming. Volgens de raad had hij door zijn kunde en lovenswaardig gedrag het algemeen vertrouwen van de inwoners van Gronsveld verkregen, reden om aan de gouverneur te vragen zo spoedig mogelijk zijn goedkeuring te geven. De tevredenheid over de nieuwe (hoofd)onderwijzer was echter slechts van korte duur. Niet lang daarna, medio 1843, dachten het gemeentebestuur en de ingezetenen geheel anders over de kwaliteiten van de nieuw aangestelde onderwijzer Duys. De burgemeester schreef aan Gedeputeerde Staten dat men niet tevreden was over het onderwijs dat hij gaf. Volgens hem was Duys traag en nalatig en daarenboven bezat hij geen onderwijsmethode. In school was zelfs geen letterplankje meer te vinden. De burgemeester drong er op aan hem te vervangen. Gedeputeerde Staten gingen echter niet in op de klachten van de gemeente Gronsveld en handhaafden de bekritiseerde onderwijzer. Het gevolg was dat de klachten over de onderwijzer steeds maar toenamen en steeds minder kinderen de school in Gronsveld bezochten. Men zond de kinderen in een andere gemeente naar school of men liet ze tegen betaling onderwij-

zen door particuliere onderwijzers.

Als men daar het geld niet voor had, hield men ze thuis, waardoor ze opgroeiden zonder onderwijs. Eind 1845 werd de school nog slechts door 9 kinderen bezocht. Deze onhoudbare situatie zou uiteindelijk 17 jaar voortduren. Eerst nadat de schoolopziener begin 1858 concludeerde dat de onderwijzer Jan Duys getoond had niet over de geschiktheid te beschikken om aan het hoofd van een school te staan, zijn herhaalde aanmaningen vruchteloos waren gebleken en niet tot gevolg hadden dat hij meer zorg aan het onderwijs was gaan besteden, kreeg de gemeente toestemming hem met ingang van 15 maart 1858 te ontslaan.

Jan Duys legde zich daar echter niet bij neer. Hij was van mening dat het ontslag onwettig was, omdat het gemeentebestuur niet bevoegd zou zijn een Koninklijke benoeming teniet te doen. Hij weigerde het schoollokaal en de onderwijzerswoning te verlaten voor een nieuwe onderwijzer en spande een rechtsgeding aan tegen de gemeente Gronsveld. Medio 1858 besloot de arrondissementsrechtbank in zijn nadeel en kon de gemeente eindelijk op zoek gaan naar een nieuwe (hoofd)onderwijzer. In februari 1859 verliet Duys samen met zijn echtgenote de onderwijzerswoning en vertrok naar zijn geboortedorp Deurne (NB).

Nieuwe wetgeving

Meer dan 50 jaar wist de Schoolwet van 1806 het uit te houden. Ondanks het vernieuwend

karakter bleef de noodzaak aanwezig een en ander aan de school en het lesprogramma te veranderen. Die verbetering kwam met de nieuwe Wet op het Lager Onderwijs van 1857, die op 1 januari 1858 in werking trad. Het was de eerste wet, waarin de in de grondwet van 1848 opgenomen vrijheid van onderwijs, verder werd uitgewerkt. Deze wet richtte zich vooral op de kwaliteitsverbetering van het onderwijs, er werden nieuwe vakken (geschiedenis, kennis der natuur en zingen) ingevoerd, de financiële positie van de onderwijzers werd aanzienlijk verbeterd en het schoolgeld werd in de toekomst door de gemeenten geïnd.

Met de Wet op het Lager Onderwijs van 1878 werden de verbeteringen nog verder uitgebreid: de klassengrootte werd vastgesteld op maximaal 40 leerlingen, de onderwijzers moesten aan hogere eisen voldoen, de voorschriften voor de bouw en inrichting van scholen werden aangescherpt, enz.

Hoofdonderwijzer Hubert van den Boorn

Alvorens werd overgegaan tot benoeming van een nieuwe hoofdonderwijzer, stelde de raad de voorwaarden vast waaraan hij zich diende te houden. Zo was hij verplicht om kinderen die "niet zuiver en niet volgens hunnen staat gekleed" waren, van school te verwijderen, totdat ze zich behoorlijk gereinigd hadden. Hij had het recht om, naar eigen keuze, een halve dag per week géén school te houden. Alle andere dagen moest hij onderwijs geven. Verder mocht

hij per jaar, tijdens de oogst, één maand vakantie houden. Daarnaast was het vakkenpakket uitgebreid met de Franse taal.

De opvolger van Jan Duys was de in Gronsveld geboren en woonachtige Hubert van den Boorn. Hij werd ingaande 1 januari 1859 benoemd tot hoofdonderwijzer. Hubert was op dat moment 25 jaar en had kort daarvoor zijn acte als hoofdonderwijzer behaald. Hij was ongetrouwd en zou dat ook in zijn verdere leven blijven. In een artikel van Piet Daemen in Grueles 1996, nr. 2, valt te lezen dat Hubert kort voor zijn benoeming, in 1857 als kapitein van de blauwe compagnie erin was geslaagd de vogel af te schieten. Op dit koningschap was hij erg trots. Het was een man die altijd voor iedereen klaar stond, men deed nooit vergeefs een beroep op hem. Zo stond hij ook zijn tante Anna Schrijnemaekers bij, die met zeven jonge kinderen was achtergebleven. Hij hielp haar bij het voortzetten van de herberg "de Keizer". Jarenlang regelde hij daar de zaken, wat ook dikwijls onder schooltijd gebeurde. Hij vroeg dan aan een van de oudere kinderen even op te letten, maar bij zijn terugkeer stond de boel vaak op zijn kop. Dit tot groot ongenoegen van Hubert, de kinderen kregen dan ongenadig klopp van hem. Onder zijn leiding beleefde de school een grote opleving. Op zich was dat natuurlijk positief, doch het gevolg was dat het schoollokaal al snel te klein werd. Hij zou het hele proces van plan tot bouw van een nieuwe school en zelfs een verplichte sluiting van de oude school

Historie

De eerste school was in dit pand, thans Rijksweg 64-66, gevestigd.

meemaken. De schoolopziener had over het functioneren van Hubert geen aanmerkingen. Hij maakte enkel opmerkingen over het feit dat Hubert Franse les gaf, terwijl hij daarvoor niet de benodigde papieren bezat, en hij stelde vragen bij het door hem voor eigen rekening runnen van een avondschool.

Hubert zou de functie van hoofdonderwijzer bijna dertig jaar vervullen. Door zijn plotseling overlijden op 8 juni 1888 kwam daar een einde aan, hij was slechts 54 jaar.

Schoolverordening

In 1867 stelde de raad een verordening vast,

waarin het reilen en zeilen van het openbaar onderwijs in de gemeente Gronsveld werd geregeld. Hierin werd onder meer het navolgende bepaald:

- Om toegelaten te worden tot de school, diende het kind de leeftijd van vijf jaren te hebben bereikt.

- Er werd gedurende het gehele jaar elke dag school gehouden, behalve op zaterdagmiddag, zon- en feestdagen en de dagen der maandelijke vergaderingen van de onderwijzers.

- De schooluren werden vastgesteld op de voor-middag van negen tot twaalf uur (ingaaende 1874 op dinsdag en donderdag tot elf uur) en de namiddag van twee tot half vijf.

- De hoofdonderwijzer had per jaar recht op tweemaal veertien dagen verlof. Het werd hem op minstens drie maanden van elkaar verwijderde tijdstippen en nooit langer dan telkens veertien dagen, verleend;

De taak van de hoofdonderwijzer was niet beperkt tot het geven van onderwijs. Hij diende er tevens op toe te zien dat:

- de school zindelijk werd gehouden en er dagelijks tussen de schooltijden behoorlijk werd gelucht;

- spaarzaam gebruik werd gemaakt van licht;

- alle benodigdheden voor schooltijd in gereedheid werden gebracht;

- de boeken, kaarten, meubelen en verdere schoolbenodigdheden goed werden bewaard en verantwoord werden gebruikt;

- een namenlijst van de schoolgaande kinderen

werd bijgehouden, waarop ook het schoolverzuim werd aangetekend.

Stijging aantal leerlingen

Direct na de aanstelling van Hubert van den Boorn in 1859 nam het aantal leerlingen aan de school sterk toe en het schoolverzuim nam af. Dit laatste was overigens een landelijke tendens. Het aantal kinderen dat het hele schooljaar wegbleef, daalde landelijk tussen 1860 en 1900 liefst van 30% naar 9%. De reden hiervan was onder meer de maatschappelijke verandering van een agrarisch ambachtelijke in een industriële samenleving, waardoor, zeker in de dorpen, de kinderarbeid minder werd. Daarnaast zagen de ouders steeds meer het belang van het onderwijs in.

Wat opvalt is dat niet alleen kinderen uit de eigen gemeente, waaronder de kinderen van Heugem en Eckelrade, deze school bezochten, maar ook veel "vreemden", zoals ze werden omschreven, van Rijckholt, Maarland, Oost en St.-Geertruid. In de jaren 1859 tot 1875 bedroeg het gemiddeld aantal leerlingen 70 à 80. In de wintermaanden lag het maximum aantal zelfs tussen de 110 en 135 leerlingen. Het aantal "vreemden" was in die periode niet gering, het percentage varieerde meestal tussen de 20 en 40 van het totaal.

(wordt vervolgd)

Léon Olislagers. Tekening: Harrie Huveneers

Historie

Onze muntenverzameling in Limburgs Museum in Venlo

Munten zijn al eeuwen in gebruik als betaalmiddel. Ze werden door de landsheer in omloop gebracht. In de middeleeuwen waren dat hier onder andere keizer Karel V en koning Philips II. Bovendien hadden ook sommige adellijke families het recht om munt te slaan.

Hoe dit recht werd verkregen is nog altijd onbekend. De heer van Gronsveld bezat dit als een van de weinige heren in Limburg. Vermoedelijk is het muntrecht in Gronsveld geïntroduceerd door Diederik I van Bronckhorst-Batenburg. De Heren van Batenburg hadden het muntrecht al van oudsher. Diederik trouwde met Johanna van Gronsveld, werd hierdoor Heer van Gronsveld en nam het muntrecht mee.

Bij de muntslag waren drie partijen betrokken: de muntheer die zijn recht verpachtte, de muntmeester die de munten maakte, en de koopman die het ruwe metaal leverde en de munten naderhand tegen een bepaald bedrag afnam. De koopman zorgde ook voor de afzet van de munten, die zoveel mogelijk moesten lijken op de "originale munten" in het afzetgebied. Dit gebied lag bij voorkeur ver weg van de omgeving waarin ze geproduceerd werden. Op die manier zou het moeilijker worden om kooplieden op valsmunterij te betrappen. Hieruit blijkt wel hoeveel invloed de koopman had op het

*Overdracht munten en bruikleenovereenkomst.
Frans Bernards (Grueles) en Jos Schatorjé
(Limburgs Museum)*

totale productieproces en hoeveel baat hij kon hebben bij vervalsingen. Overigens was de muntslag relatief gezien niet winstgevend. Het was vooral een uitstraling van de status die de heer had. Gronsveldse munten zijn gevonden van Polen tot Zuid-Frankrijk toe.

In de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw verzamelde Alphons van Daalen, schoonvader van architect Paul Gadiot die destijds bewoner was van kasteel Gronsveld, munten afkomstig uit het graafschap Gronsveld. Dit is een collectie geworden van 58 munten, die op het kasteel bewaard werd.

Na de dood van Paul Gadiot werd de verzameling door Grueles aangekocht en in een kluis bewaard. Onlangs heeft Grueles besloten om er een betere bestemming voor te zoeken. Er werd contact opgenomen met het Limburgs

Museum in Venlo om de collectie in bruikleen af te staan. Hier was men zeer enthousiast over deze cultuurhistorisch waardevolle collectie. Ze past in hun visie om voorwerpen van eigen bodem met een aanzienlijke historische waarde een geschikt podium te bieden. Ook wat betreft veiligheid en klimaatcondities is het museum de beste plek in de provincie om de munten onder te brengen.

De muntencollectie wordt bewonderd door v.l.n.r. Gemma Brouwers-Janssen, Frans Bernards, Ad Bogers, Léon Olislagers.

Op vrijdag 9 juli werden de munten officieel in bruikleen overgedragen aan het Limburgs Museum. Eerst zullen ze worden schoongemaakt en geconserveerd, waarna ze een plaats krijgen in de presentatieruimte, gewijd aan edellieden en kastelen. Dit zal medio september zijn.

Frans Bernards

Historie

De lauwerkrans en de medailles van onze harmonie

In haar 175-jarig bestaan heeft de Koninklijke Harmonie van Gronsveld regelmatig meegedaan aan concoursen. Zo nam zij in 1925 deel aan het concours georganiseerd door Harmonie Heer Vooruit, waar een 1e prijs en een 1e prijs bij de erewedstrijd werd behaald. Een erewedstrijd was een wedstrijd tussen alle deelnemers van een concours die een 1e of 2e prijs behaald hadden. Alle korpsen moesten hetzelfde stuk spelen en dit werd apart gejureerd. Bij het concours te Hoensbroek in 1927 werden een 2e prijs in de marswedstrijd, een 1e prijs in de 1e

Opschrift lauwerkrans: Harmonie St. Cecilia Hoensbroek. 1856-1927. 2den prijs eerenwedstrijd.

afdeling, een 2e prijs bij de directeuren en een 2e prijs in de erewedstrijd behaald.

Bij het leegruimen van een huis komt men vaker zaken tegen waarvan men het bestaan niet weet. Vaak komen die dan gelukkig bij Gruelles terecht. Zo kregen wij onlangs de medailles die onze harmonie won tijdens de concoursen in Heer en Hoensbroek. Voor deelnemers aan erewedstrijden was een medaille niet voldoende, men behoorde immers bij de beste korpsen. Daarom kreeg onze Harmonie een lauwerkrans voor de behaalde 2e prijs te Hoensbroek in 1927. Ook die kwam in het bezit van Gruelles. De medaille voor de 2e prijs bij de directeuren zal de toenmalige directeur, de heer Devens, gekregen hebben. De medailles zijn waarschijnlijk van verguld brons en de lauwerkrans van verzilverd brons.

Het in juli 2010 gevierde 175-jarig jubileum vond de stichting Gruelles een mooie gelegenheid om de medailles en de lauwerkrans aan de Harmonie terug te geven. Wij gaan er vanuit dat ze een mooie plaats krijgen.

Frans Bernards

STREEKMUSEUM

Eugène Dubois werd in 1858 geboren in Eijsden als zoon van een apotheker. Het was één jaar voordat Charles Darwin zijn evolutietheorie openbaar maakte. In zijn jeugd vertoefde Eugène veel in het Savelsbos en op de Sint Pietersberg, waar hij intensief speurde naar fossielen. Hij studeerde medicijnen in Amsterdam met de bedoeling zijn vader op te volgen. Na zijn afstuderen ging zijn interesse uit naar de anatomie en de afstammingsgeschiedenis van de mens. De ontdekking van resten van Neanderthalers in Europa stimuleerde zijn interesse. Eugène werd een wereldberoemde anatoom-paleontoloog. In het streekmuseum van Grueles staat de apotheek van zijn vader. Op 2 mei werden daar opnames gemaakt voor de televisiedocumentaire "De ontbrekende schakel" over het leven van professor Eugène Dubois. De documentaire zal in oktober worden gepresenteerd in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

Filmopnames in het museum

De apotheek van vader Dubois staat in het museum van Grueles

Museumteam actief

De medewerkers verlenen naast hun werkzaamheden in het museum veel hand- en spandiensten voor activiteiten in ons dorp. Habbo Veldman, een van deze medewerkers, doet verslag van zijn ervaringen.

Het team dat het streekmuseum beheert, bestond oorspronkelijk uit maar enkele personen. In de loop der jaren werd het uitgebreid met allerlei vakmensen en momenteel bestaat het uit een tiental vaklui en handlangers op velerlei gebied. Timmerwerk, schilderen, ijzer- en staalbewerking, lassen, electro, installatietechniek, noem maar op. In feite beschikt Grueles nu over een eigen technische dienst die voor ieder probleem een oplossing kan vinden. Vorig jaar kreeg Grueles de beschikking over het stenen hoofdgebouw op het voormalige gemeentelager. Dit gebouw moest geheel

Streekmuseum

Het decor voor "Herriemenie"

gerenoveerd worden. Daar is het afgelopen jaar hard aan gewerkt. Er is nu een vergaderruimte annex kantine, schilder/timmerwerkplaats, werkplaats voor ijzer- en staalwerk. De bovenverdieping moet nog geschikt worden gemaakt voor jeugdactiviteiten.

Tussen de werkzaamheden in het museum door wordt ook herhaaldelijk een beroep gedaan op het team om te assisteren bij allerlei activiteiten. Dat wordt graag gedaan zoals wel blijkt uit het feit dat bijna het hele team bij die werkzaamheden aanwezig is, zoals onlangs bij de uitvoering 'Herriemenie' voor de opbouw van het decor en de aankleding van de zaal.

Maar, zoals gezegd, de hoofdtaak is toch het beheer van het streekmuseum. Er is in de loop der jaren een grote collectie opgebouwd. Deze is

niet alleen om naar te kijken want veel voorwerpen worden ook gebruikt. Regelmatig worden activiteiten in de omgeving ondersteund met artikelen uit onze collectie. Om er enkele te noemen: parkfeesten in Eijsden, jubileumfeesten in Heugem, demonstratie van militaire voertuigen in Gronsveld, hoevefeesten in St.-Geertruid, inhalen mei-den in Rijckholt, optocht Reuzengilde in Maastricht. Wat daar allemaal gebruikt wordt? Landbouwwerktuigen, oogstwagen, hondenkar, handkar, smederij, mallejan, enz.

Vijf jaar geleden heeft het Reuzengilde in Maastricht al een beroep op Grueles gedaan. Dit jaar kwam Math Stroes namens het gilde weer met het verzoek enige voorwerpen te mogen lenen. Deze keer ging het verzoek vergezeld van de uitnodiging van het gemeentebestuur van

Maastricht om vanaf het stadhuis de optocht te komen bekijken.

Leden van de sectie Streekmuseum voor het stadhuis in Maastricht

Van deze uitnodiging hebben we natuurlijk graag gebruik gemaakt. Met 17 personen waren we present en we werden op het Stadhuis ontvangen met koffie en vlaai. We konden de optocht dus prima zien en vaststellen dat Grueles in de stoet goed vertegenwoordigd was. Na afloop in de hal nog een drankje (nou ja, één, het schijnt dat de tap na ons vertrek leeg was). De naam Grueles werd tijdens de optocht herhaaldelijk genoemd, dus we hebben een goede beurt gemaakt. Onze dames kregen in de hal nog een speciale serenade van een Spaanse studentenband en dat werd door hen natuurlijk bijzonder gewaardeerd.

Een uitgebreid verslag van een activiteit van het museum om aan te tonen dat deze afdeling van Grueles groeit en bloeit en gewaardeerd wordt. Dat vergroot alleen maar het plezier in het werk dat we doen iedere donderdagmorgen. U mag alleen of met een groep gerust zomaar eens komen kijken of u kunt een afspraak maken met Jozef Clairbois (tel. 4082377) voor bezoek op een ander tijdstip.

Prijsvraag

De vorige prijsvraag leverde slechts één inzending op. Chris Steegs uit Rijckholt nam de moeite om de poorten in Gronsveld en Rijckholt te tellen. Hij kwam tot 62. De sectie streekmuseum telde er 65. Toch ontvangt Chris binnenkort een 'Groéselder lésplénkske'.

Nieuwe opgave

Voor de volgende opgave zult u naar het museum moeten. De vraag is namelijk: over hoeveel landbouwploegen beschikt de sectie Streekmuseum?

Oplossingen kunnen worden gestuurd naar Frans van de Weerd, Rijksweg 153a Gronsveld of gemaild naar fransvandeweerd@home.nl Onder de juiste inzenders verloot de sectie weer een presentje.

VAN AAL EN NOG GET

Biljartclub Gronsveld 50 jaar

De oprichtingsfoto van november 1960 voor het clublokaal café Houben (Kips).

Vóór v.l.n.r. Sjêl Waber, Bèr Smets, Pierre Waber, Bèr van den Boorn.

Achter v.l.n.r. Jean van Eijsden, Jean Caelen, Sjêl Waber (van Jeu), Zjaak Houben, Dries Waber, Pierke Raike, Chrit Smeets, Jean Houben, Pieter Kevers, Nic van den Boorn, Jeu van den Boorn, Bèr Houben, Zjeng Smeets.

Op 7 november 1960 werd op initiatief van de heer Pierre Waber (Pieke) in café Kips Biljartclub Gronsveld officieel opgericht. Bij deze gelegenheid, waarbij 25 personen aanwezig waren, werd de voorgaande foto gemaakt. Voorzitter van deze nieuwe vereniging werd Bèr Smets en secretaris Pieke Waber. Beide heren hebben deze functies jarenlang bekleed. Bij de oprichting was Jean Houben het jongste lid. Jean is nog steeds lid en viert dus in november zijn 50-jarig lidmaatschap. Het werd een zeer bloeiende vereniging die nog van zich deed spreken, hierover later meer.

In 1962 werd, na enige jaren van oefenpartijtjes tegen Belgische teams uit Aubel en Visé, de aansluiting gerealiseerd bij de toenmalige "Zuid Westhoek", een federatie bestaande uit biljartverenigingen van de huidige gemeente Eijsden. Nadat de club enkele jaren het competitie-element had geproefd, werd besloten om lid te worden van de Koninklijke Nederlandse Biljartbond. De vereniging bloeide en op haar hoogtepunt speelden maar liefst zeven teams in vier afdelingen van de nationale competitie. Biljartclub Gronsveld werd een gevestigde naam, waar in de biljartwereld met respect over gesproken werd.

Er zijn op het biljart heroïsche gevechten gestreden. Vooral de wedstrijden tegen de sterke Eijsdense vereniging "Krijt op Tijd" (bij café Pieters onder aan de Diepstraat) staan menigeen nog op het netvlies.

Landskampioenen 1970, v.l.n.r. Jean Houben, Pim van de Weerd, Nic Houben en Pierre Peters

De successen bleven niet uit en in 1970 beleefde de vereniging een bijzonder jaar. Het eerste team werd kampioen van de afdeling Maastricht, vervolgens ook kampioen van het gewest Limburg, om uiteindelijk in Haarlem kampioen van Nederland te worden in de tweede klasse. De Koninklijke Harmonie bracht bij terugkeer in het dorp een serenade aan de landskampioenen. Aardig is nog te vermelden dat het kampioenschap aan een zijden draadje heeft gehangen. Door autopech waren de spelers te laat in Haarlem en de organisatie stond op het punt hen uit te sluiten van deelname. Het scheelde maar een paar minuten. Eén jaar later, in 1971, prolongeerden Jean Houben, Nico Houben en Pim van de Weerd de landstitel, nu in de eerste klasse.

Van aal en nog get

De "kanteneers".

V.l.n.r. Zjeng, Bèr, Zjêf en Chrit Houben

Er werd in de beginjaren nog gebiljart op 'de kleine tafel' (1,05 x 2,10 meter). Later, toen de vereniging bloeide en het ledenaantal bleef stijgen, werd in 1967 een gloednieuw biljart aangeschaft, een "Roothaert" voor de kenners onder u. Het was ook in de beginjaren al gebruikelijk dat er jaarlijks een feestavond werd georganiseerd. De gezusters Waber (Marieke en Tien) verzorgden altijd een overheerlijke maaltijd en voorzitter Bèr Smets maakte steevast de "sop" en de appelmoes. Het was in die tijd ook gebruikelijk dat de burgemeester op de jaarlijkse feestavond werd uitgenodigd. Naast Bèr Smets en Pieke Waber heeft de vereniging veel bijzondere leden gekend, zoals Pierreke Rëks, Dries van Wöm en Chrit van Nel. Ook heel bijzonder was het feit dat vier

gebroeders samen jarenlang in de bondscompetitie speelden. Dit viertal "de Kanteneers" werd gevormd door Chrit, Zjeng, Bèr en Zjêf Houben.

Modern en geëmancipeerd was de vereniging ook, want in 1972 werd door een volledig uit dames bestaand team deelgenomen aan de bondscompetitie. Dit was uniek in de biljartwereld, zeker omdat deze dames een behoorlijk moyenne speelden en maar moeilijk te kloppen waren.

Het roemruchte damesteam.

V.l.n.r. Maria Peek-Lemmerlijn, Annie Scheepers-Houben, Tiny Narinx-van Caldenborgh, Celke Aarts en Jeannette Scheepers-Houben.

Op de achtergrond v.l.n.r. Zjeng Macheels, Wil Scheepers, Lia Soons-Janssen, Ton Broers, (verscholen) Anna Goessen, Giel Aarts, Zjuul Janssen, Bèr Houben en Frans van de Weerdt.

Er hebben zich in de loop der jaren nog enkele bijzonderheden voorgedaan. Zo maakte Pieke Waber in Mesch een serie van 100, wat zeker in die tijd zeer bijzonder was. Hierbij moet wel worden vermeld dat de twee niet-speelballen vastlagen in een hoek en nauwelijks van hun plaats kwamen.

Zoals de meesten van u wel zullen weten, wordt voor aanvang van een partij 'getost' wie er beginnen mag. Dit gebeurt door de speelbal via de ver weg gelegen korte band zo dicht mogelijk bij de dichtbij gelegen korte band te spelen. Tijdens een oefenpartij werd dit eens iets te uitbundig geoefend met als gevolg dat de speelbal uit het biljart, dwars door de grote ruit naar buiten vloog en aan de overkant van de weg belandde. Ook de bal had het geweld niet overleefd en lag in twee stukken in de "göt". Het maken van caramboles is een secure aangelegenheid, zeg maar millimeterwerk. Als een carambole op een haartje na wordt gemist, kan de frustratie zeer groot zijn. Zelfs zo groot dat ooit twee leden van de club hun keu op de knie doormidden braken.

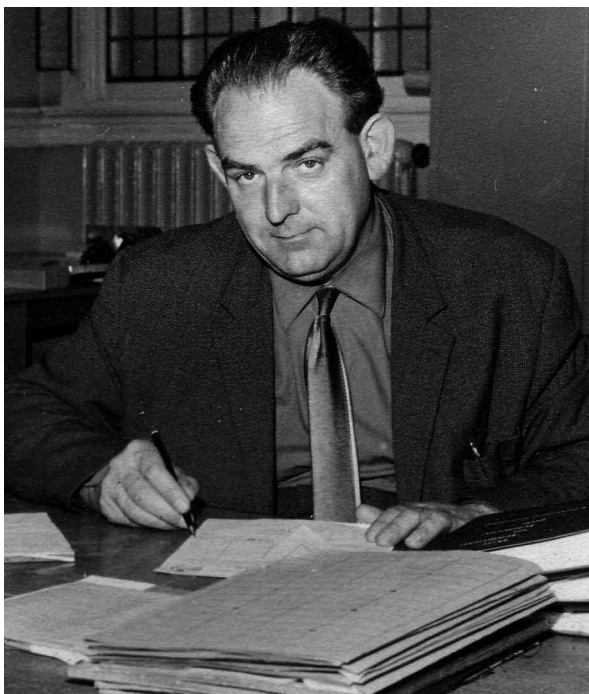
De laatste decennia heeft er een verschuiving plaatsgevonden van deelname aan de bondscompetitie naar een onderlinge competitie. Deze tendens is landelijk waar te nemen. Niet alleen de pensioenfondsen maar ook de biljartverenigingen hebben last van de vergrijzing. Er zijn maar weinig jeugdigen enthousiast te

krijgen voor het edele biljartspel.

Op 23 oktober aanstaande zal in verband met het 50-jarig jubileum een reünie worden gehouden. Er zullen heel wat oude herinneringen worden opgehaald. Laten we hopen dat B.C. Gronsveld nog veel mijlpalen mag bereiken.

Pim van de Weerd

Mathieu van Thoor

“Jip-jiiiiip!”

“Jip-jiiiiip!” is een uitdrukking die veel dorpsgenoten meteen zullen koppelen aan de hoofdrolspeler van deze ‘Kên d’r hön nog’. Jong en oud is wel bekend met deze markante man, en als dat nog niet het geval is, leert u hem nu iets beter kennen. De ouders van de protagonist van dit artikel, Jan en Christina van Thoor-Roosen, waren onderwerp van ‘Kên d’r hön nog’ in het kerstnummer van Grueles jaargang 17. Jan van Thoor werd op 27 maart 1883 geboren in Echt, Christina (Sjtien) Roosen op 25 oktober 1885 in Gronsvelt. Uit dit huwelijk werden acht kinderen geboren: zeven zonen (waarvan er één slechts enkele maanden leefde) en één dochter (die eveneens op jonge leeftijd overleed). Zes ferme knapen groeiden dus op in huize Van Thoor: Bèr (1910), Zjeng (1912), Zjêf (1913), Haj (1916), Bar (1920) en Mathieu (1922). Vanaf 1920 bewoonde de familie Van Thoor de karakteristieke boerderij op de hoek van de Henne-mettenstraat en de Broekstraat. En daar wonen veel huidige Van Thoors nog steeds. De jongste telg uit het gezin Van Thoor-Roosen, Gerardus Matheus (Mathieu), maakt in dit artikel zijn opwachting.

Mathieu wordt geboren op 20 juli 1922 in Gronsvelt. Hij doorloopt de lagere school in Gronsvelt en gaat dan naar de mulo bij de broeders in Wyck Maastricht. Over de periode tot zijn zeventiende weet de familie niet veel. Mathieu liet daar nooit veel over los. Maar vanaf zijn zeventiende is er meer bekend over het

leven van Mathieu van Thoor. In 1939 is hij majoor van de jeugdschutterij van 't Brook. Dat majooruniform is ook meteen het enige militaire uniform dat hij in zijn leven zal dragen.

1939. Majoor van jeugdschutterij 't Brook

Aan het begin van de oorlog wordt Mathieu opgeroepen om in Duitsland te gaan werken, maar hij schrijft zich in aan het seminarie van de congregatie Fathers of Mill Hill in Tilburg. Door deze keuze te maken, hoeft hij niet naar Duitsland. Als de rust in onze contreien wederkeert, keert Mathieu definitief terug naar

1950. 'Op de cour' van het ouderlijk huis

Kên d'r hön nog

Gronsveld. Om de kost te verdienen gaat hij werken bij de Gemeente Eijsden. Hij heeft daar een administratieve functie die hij ongeveer twee jaar vervult. In mei 1945 stapt Mathieu over naar het bedrijf waar hij, zo blijkt achteraf, zijn gehele arbeidsloopbaan zal volmaken: het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, beter bekend als de PTT. Aanvankelijk werkt Mathieu op het postkantoor van Maastricht aan de telex en de telegraaf. Hij moet nogal eens collega's vervangen in andere filialen. Hij draait bovendien geregeld weekenddiensten, maar het werk bevalt hem goed.

Rond zijn vijftiengste komt Mathieu regelmatig op de Rijksweg bij Gil van der Pap (Broers), de schoenmaker, over de vloer. Gil haalt zijn melk altijd aan de overkant van de straat, bij de boerderij van de familie Van den Boorn. Na verloop van tijd staat Mathieu erop dat hij de melk mag halen. Niet zozeer om de rug van Gil te ontzien, maar vooral omdat in huize Van den Boorn een Gronsveldse schone rondloopt. Mathieu wil de dochter des huizes, Philomène van den Boorn, maar al te graag beter leren kennen en aldus geschiedt. De liefde bloeit op en op 2 juni 1954, zeven jaar na hun kennismaking, trouwt Mathieu met Mène. Ze gaan wonen in de boerderij aan de Henne-mettenstraat 17 en er komen vijf kinderen: Karin (1955), Jeu (1956), Bèr (1959), Jean (1961) en Jo (1963). Het is altijd een drukte van jewelste in en rond huize Van Thoor. Mathieus broer

2 juni 1954. Huwelijk Mathieu en Philomène van den Boorn (huize Van Thoor)

Bèr heeft er zijn stoffeerderij en het is een komen en gaan van volk: een zoete inval. Mathieu gaat overdag werken, maar Mène zit zeker niet stil. Ze heeft de zorg voor drie huishoudens: dat van haarzelf, dat van haar schoonouders met de vrijgezelle zoon, en dat van het kantoor en de werkplaats. Ze zorgt voor koffie voor klanten en poetst het kantoor van Bèr, doet boodschappen, de strijk en de was. Bovendien moet ze nog regelmatig in het huishouden

± 1960. Mathieu met zijn moeder.

op de boerderij bij haar ouders helpen. Ze heeft haar handen in ieder geval meer dan vol. Na enkele jaren achter telex en telegraaf promoveert Mathieu naar de postloketten. Hier kan hij één van de dingen doen waar hij zoveel plezier aan beleeft: 'klasjenere' met andere mensen. Tijdens het schaften loopt hij regelmatig de Markt op. Dan koopt hij wel eens konijnen of kuikens voor in zijn tuin. Zijn moestuintje en zijn dieren zijn voor Mathieu van grote waarde. Als Mathieu terugkomt op kantoor zet hij de doos met kuikens of konijnen onder zijn loket. Af en toe glipt er wel een dier uit de doos en dat levert natuurlijk heel wat onrust en hilariteit op. Achter de loketten geniet Mathieu overigens ook van een andere voorliefde: hij mag graag kijken naar het vrouwelijk schoon dat dagelijks de loketten passeert. 'Jiiiiiiip!' Hij combineert bovendien het nuttige met het aangename:

eenmaal per week bemant Mathieu het filatelie-loket. Hier worden nieuwe postzegels uitgegeven. Veel filatelisten melden zich bij het loket voor de nieuwste zegels. Mathieu verzamelt zelf ook postzegels en houdt er een aanzienlijke verzameling postzegels uit de Benelux en de Nederlandse Antillen op na.

In de jaren 60 sluit Mathieu zich aan bij de vereniging Herwonnen Levenskracht. Deze vereniging werd op 15 juni 1913 opgericht als instelling van de RK Vakbeweging. De doelstelling van deze vereniging was het bestrijden van tuberculose onder arbeiders. Plaatselijke comités werden opgericht om geld voor het fonds Herwonnen Levenskracht bijeen te brengen en plaatselijk voor zieken te zorgen. In Gronsveld en Rijckholt houdt dit in dat er uitstapjes voor jong en oud worden georganiseerd. Mathieu organiseert deze uitstapjes, die vaak richting Eifel gaan, met veel enthousiasme mee. De Meusen-bussen zitten in ieder geval altijd vol en er wordt jaarlijks naar deze dagtochten uitgekeken. Mathieu organiseert overigens ook activiteiten in Gronsveld. Zo zorgt hij er mede voor dat er enkele keren per jaar gekiend kan worden in café Des Sports. Met zijn gezin maakt hij graag dagtrips, op voorwaarde dat hij 's avonds in zijn eigen bed kan slapen. Terug naar het werk. In 1973 wordt Mathieu verantwoordelijk voor het beheer van het kantoor-meubilair van het zuidelijke district. Dit district strekt van Maastricht tot en met Gennep.

Kên d'r hön nog

6 augustus 1967. Uitstapje naar Cochem.

V.l.n.r. ?, Margriet Creuwels, Mathieu, Elly Janssen, José Soudant, Bertien Soudant

Dochter Karin heeft Mathieu een jaar eerder aan de loketten opgevolgd. Mathieu geniet veel vrijheid in zijn nieuwe functie. Hij is veel op weg, leert veel nieuwe mensen kennen en beleeft vooral veel plezier in zijn werk. De sociale contacten binnen het district worden uitstekend onderhouden. Veel mensen bij de PTT kennen hem als een vriendelijke en collegiale

man. Als kantoormeubilair is afgeschreven, dan doet Mathieu zijn collega's daar, als de mogelijkheid ervoor bestaat, geregeld een plezier mee. Mathieu heeft in zijn loopbaan heel wat dorpsgenoten aan werk geholpen bij 'de post' en ook oudste zoon Jeu werkt er sinds 1972. En dan is er het moment dat Mathieu bijna kan stoppen met werken.

1969. 350-jarig bestaan van de schutterij.
V.l.n.r. Secretaris Zjèun Bouchoms, Mathieu, Sjarel
Jaspars, Germaine Bouchoms-Degueldre.

Niet omdat hij een bepaalde leeftijd bereikt heeft, maar omdat hij op een haar na financieel onafhankelijk kan worden. Met collega's speelt Mathieu mee in de Duitse Lotto. Elke vrijdag worden de lottoformulieren verzameld en dan trekt een collega richting Aken om de prijzen te innen. Alleen in die ene week van oud en nieuw worden de formulieren met de post verstuurd. En daar gaat het mis. Door een fout in de sortering komen ze te laat aan, waardoor het formulier van Mathieu niet in week 1 van dat betreffende jaar meedingt naar de prijzen, maar in week 2. En laat op het formulier van Mathieu in week 1 nu net de hoofdprijs van 8 miljoen Duitse Mark vallen. In week 2 zijn de door Mathieu gekozen cijfers geen cent waard. Mathieu probeert nog verhaal te halen bij de organisato-

ren van de Lotto, maar die zijn onverbiddelijk. Het 'groet loët' gaat aan zijn neus voorbij. Toen hij dat beseft is hij enige uren niet in het dorp gesignaleerd. Getuigen beweren dat hij maar troost is gaan zoeken 'bié Slevroûw' in Maastricht. Achteraf kan hij het verlies relativeren met de uitspraak "Geld is makkelijk, maar niet zaligmakend".

Rond 1980 in het magazijn van de PTT.
Mathieu instrueert zijn zoon Jeu.

Mathieu komt graag onder de mensen. Traditie staat bij hem zeer hoog in het vaandel; zo draagt hij vooral de schutterij een warm hart toe. Hij is weliswaar geen grenedeer of tamboer, maar hij verzorgt wel elke vier jaar de administratie bij het betalen van de inlage. Eerst samen met secretaris Zjèun Bouchoms, later met diens opvolger, Bèr Devue. Dit blijft Mathieu tot 1992 doen. Hij zingt bas bij de

Kên d'r hön nog

'Wejzaank' en later bij het Oratorium, legt graag een kaartje in de Gronsveldse cafés en heeft diezelfde kroegen meer dan eens gesloten. Op een avond, tegen sluitingstijd, komen de 'baoje' Claessens en Gerards controleren of de cafés inderdaad leeg zijn en de tapkranen gesloten. Claessens en Gerards stoppen voor café Des Sports, dat in die tijd wordt uitgebaat door Chêl Huveners. Als Mathieu ziet dat de 'baoje' eraan komen, verstoppt hij zich rap onder de voetbaltafel. Hij is echter nogal fors van postuur, dus de ruimte onder de voetbaltafel is voor hem te klein. De agenten lopen het café binnen en zien in de hoek de voetbaltafel op en neer gaan. Mathieu laat de tafel op haar grondvesten schudden van zijn eigen 'gekôchel'. Claessens en Gerards konden deze humor wel waarderen. Een laatste dröpkje wordt gedronken en dan verlaten agenten en cafégangsters het café.

1980. *Groete Broonk.*
Op de cour bij Café Vliegen. V.l.n.r. Mathieu,
Bèr Devue, Piet Mingels, Jo Bernards

1982. *Bruiloft van Karin.*
V.l.n.r. Jean, Jo, Mathieu, Bèr, Karin, Mène, Jeu.

En dan is er de liefde voor de 'vastelaovend'. Elk jaar op dinsdag prepareert Mathieu zich om als 'mom' de straten en cafés af te struinen. En elk jaar loopt hij opnieuw tegen de lamp: door zijn karakteristieke houding en postuur wordt hij al snel herkend in de cafés. Mathieu is dan 'vuur doet te valle', maar geeft niet op. Hij verlaat het café, spoedt zich naar huis, haalt de carnavalsdoos overhoop op zoek naar andere kleren en een ander masker en keert terug naar het café. Nu nog meer aandacht bestedend aan het veranderen van zijn doen en laten. Weer is het prijs: "En Mathieu, wat dreenk ste?" En weer gaat Mathieu richting Sjnnyderssjtèg om zich anders uit te dossen. Na drie, vier keer geeft hij het toch maar op en amuseert hij zich, zonder masker, met zijn kameraden. Volgend jaar nieuwe maskers, nieuwe kansen...

1985. Mathieu aan het buffet, links Harry Waber.

In mei 1985 is Mathieu veertig jaar in dienst van de PTT. Om dat jubileum te vieren wordt er een receptie gehouden in het Gemeenschapshuis. Het wordt een drukbezocht feest, waar veel collega's, maar ook veel dorpsgenoten, jong en oud, bij aanwezig zijn. En dan is in 1986 het moment daar: Mathieu gaat met pensioen. Het laatste object waar hij het kantoormeubilair verzorgt, is het nieuwe voorsorteercentrum Randwyck, tegenover het MECC. Als hij er van overtuigd is dat alles in het nieuwe filiaal op rolletjes loopt, stopt Mathieu met werken. Afscheid nemen is niet makkelijk, want hij heeft toch veertig jaar bij dit bedrijf gewerkt. Nu mag hij 's morgens uitslapen. Vanaf dat moment heeft Mathieu ineens veel tijd over, dus gaat hij op zoek naar nieuwe bezigheden. Hij legt zich nog meer toe op zijn moestuin en zijn dieren. Hij heeft honden, konijnen, kippen en ganzen,

hij stookt graag een vuurtje en tussen de middag is hij rustend te vinden onder het afdak van de stal. Mène hoeft niet lang te zoeken om hem te vinden: ze kan gewoon op het gesnurk afgaan. Op woensdag en vrijdag bezoekt hij graag de markt in Maastricht. Uiteraard loopt hij dan nog even het postkantoor binnen om een praatje te maken. Na het bezoek aan de oud-collega's, nuttigt hij een 'dröpkje' op de Markt. In de avonden vermaakt Mathieu zich met een andere passie: kienen. Als hij kan, gaat hij liefst elke avond ergens kienen en de kinderen mogen dan als taxichauffeur fungeren. Mathieu blijft bij de tijd: hij leest veel en interesseert zich voor uiteenlopende onderwerpen. Hij volgt een cursus filosofie in Maastricht en hij onderneemt een reis naar Rome, waar hij op audiëntie gaat bij de Paus.

1986. Mathieu met de PTT-bus.

Kên d'r hön nog

1990. Mathieu met kleinzoon Camille.

Als er in Mathieus ogen iets niet door de beugel kan, dan neemt hij geen blad voor de mond. Plichtsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel zijn belangrijke waarden voor hem. Hij is altijd bereid om mensen te helpen, maar hij is ook recht door zee. Regelmatig klimt hij in de pen, om kenbaar te maken dat hij het met een politieke beslissing of een maatschappelijk ver-

schijnsel niet eens is. Hij discussieert graag met jong en oud, en lokt in die discussies vooral de jeugd graag uit de tent. En dan zijn er uiteraard zijn kleinkinderen, waar hij van geniet. De familie Van Thoor mag graag lekker eten, en tijdens die gezamenlijke diners wordt heel wat gelachen. Het Sinterklaasfeest vormt voor Mathieu één van de jaarlijkse hoogtepunten. Hij beleeft veel plezier aan het maken van gedichten en surprises en het samenzijn met zijn hele gezin.

Mathieu.

Mathieu verkeert tot januari 1998 in een goede gezondheid. Hij geniet van het leven in zijn mooie Gronsveld. Tot hij op een nacht acuut moet worden opgenomen in het ziekenhuis. Vocht op de longen is de diagnose. Hij wordt daarvoor behandeld, ondergaat enkele onderzoeken op de afdeling cardiologie en mag naar huis. Vanaf dan gaat het met de gezondheid van Mathieu bergafwaarts. Hij ondergaat een hartoperatie waar hij niet helemaal van herstelt. Op paasmaandag 1998 wordt de nieuwe majoor van de schutterij gekozen. Mathieu ligt dan nog steeds in het ziekenhuis, maar wil absoluut op de hoogte blijven van de gang van zaken in de Basisschool in Gronsveld. Karin vertelt hem de uitslag. Mathieu van Thoor overlijdt op 15 oktober 1998 in het Academisch Ziekenhuis in Maastricht. Op 19 oktober 1998 wordt hij vanuit een overvolle kerk van Gronsveld naar zijn laatste rustplaats gebracht.

Maarten Heijnen